

Janina Bemówna

Data urodzenia: 27 maja 1877

Miejsce urodzenia: Kielce

Data śmierci: 11 maja 1961

Miejsce śmierci: Wieluń

Rodzice: Walentyna Dobrowolska, Antoni Gustaw Bem

Profesja: nauczycielka

Słowa kluczowe: edukacja, nauczyciele, Towarzystwo Kultury Polskiej, kultura, działacze

Biogram¹

Janina Bem nie doczekała się jak do tej pory żadnego poważniejszego opracowania. Być może wynika to z faktu, że sama starała się zachować dyskrecję dotyczącą swojej działalności i nie chciała się nią chwalić. A niewątpliwie miałyby czym. Urodziła się 27 maja 1877 roku w Kielcach. Była spokrewniona ze sławnym generałem Józefem Bemem, a jej ojciec – Antoni Gustaw Bem - był teoretykiem literatury, autorem podręczników do języka polskiego, współpracownikiem Aleksandra Świętochowskiego, a także nauczycielem Stefana Żeromskiego. Osiągnięcia Janiny Bem są nie mniejsze niż ojca, chociaż bardziej subtelne. Przez pięćdziesiąt lat uczyła języka polskiego w licznych szkołach i według jej uczniów okazała się niezwykle skuteczną w swojej profesji. Była też blisko związana z Towarzystwem Kultury Polskiej i przez cały okres jego istnienia pełniła funkcję sekretarza zarządu. Angażowała się również w inne inicjatywy patriotyczne, mające na celu zachowanie polskości, polskiej kultury. Związana też była ze środowiskami działającymi na rzecz równouprawnienia kobiet.

Ok. 1903 roku Bemówna rozpoczęła działalność w edukacji, były to prywatne szkoły żeńskie w Warszawie, Uniwersytet Latający oraz prywatne lekcje udzielane nie tylko dzieciom z wyższych warstw społecznych, ale także ze środowisk robotniczych. Niemal cały okres między pierwszą a drugą wojną światową przepracowała w Gimnazjum Żeńskim im. Królowej Jadwigi w Warszawie. Kontynuowała nauczanie w tej szkole także podczas

¹ Publikacja dofinansowana ze środków budżetu państwa w ramach programu Ministra Edukacji i Nauki pod nazwą Narodowy Program Rozwoju Humanistyki, nr projektu NPRH/F/SP/0086/2024/13, kwota dofinansowania 1 119 240, 00 zł., całkowita wartość projektu 1 119 240, 00 zł.

okupacji niemieckiej, oczywiście w ramach tajnych kompletów. Karierę nauczycielską zakończyła w latach pięćdziesiątych XX wieku, czyli w okresie Polski Ludowej. Zachowane relacje jej uczennic, jedna z okresu międzywojennego, a druga powojennego, zgodnie twierdzą, że była nauczycielką z powołania, skuteczną w swoich działaniach edukacyjnych. Łatwo też było ją zapamiętać, dzięki charakterystycznej osobowości.

Praca nauczycielki wiąże się bezpośrednio z drugim polem jej aktywności, czyli zaangażowaniem w działalność stowarzyszeń patriotycznych zajmujących się tzw. „pracą organiczną”. Najbardziej była związana z Towarzystwem Kultury Polskiej, głównie ze względu na Aleksandra Świętochowskiego, który zastępował jej ojca po jego śmierci. Bemówna przez cały okres istnienia TKP była sekretarzem zarządu, a w ostatnich miesiącach była także członkinią towarzystwa. Przystąpienie do środowiska TKP okazało się w gruncie rzeczy równoznaczne z udziałem w jego działalności na rzecz równouprawnienia kobiet. Bemówna poznała tam liczne działaczki mające różnorodne poglądy na sposoby osiągania przez kobiety zamierzonych celów. Warto tu wspomnieć o Teodorze Męczkowskiej, Józefie Bojanowskiej, Felicji Czarneckiej, Ludwice Jahółkowskiej-Koszutskiej, Paulinie Kuczalskiej-Reinschmidt czy Cecylii Walewskiej. Chociaż sama Bemówna nie zabierała głosu w debacie publicznej na temat praw kobiet, to z jednej strony jej przekonanie o równości wszystkich ludzi, a z drugiej wpływy znanych działaczek, niewątpliwie odcisnęły na niej swoje piętno. Poznane poglądy Bemówna jako ceniona nauczycielka, mogła niezwykle skutecznie przekazywać kolejnym pokoleniom.

Zmarła 11 maja 1961 roku w Wieluniu.

Bibliografia

Archiwalia:

Archiwum Państwowe w Warszawie, Materiały Państwowego Gimnazjum Żeńskiego im. Św. Jadwigi w Warszawie, sygn. 72/270.

Państwowa Akademia Nauk, Archiwum w Warszawie, Materiały Janiny Bem, sygn. III-19.

Źródła:

Bemówna J., *Towarzystwo Kultury Polskiej* [w:] *Nasza walka o szkołę polską 1901–1914*, t. II, red. B. Nawroczyński, Warszawa; Komitet Obchodu 25-lecia Walki o Szkołę Polską, 1934.

Spis nauczycieli szkół wyższych, średnich, zawodowych, seminariów nauczycielskich oraz wykaz zakładów naukowych i władz szkolnych, red. Z. Zagórowski, Lwów – Warszawa; Książnica Polska, 1924.

Spis nauczycieli szkół wyższych, średnich, zawodowych, seminariów nauczycielskich oraz wykaz zakładów naukowych i władz szkolnych, red. Z. Zagórowski, Lwów – Warszawa; Książnica Polska, 1926.

Opracowania:

Kmita M., Michałowski P., Stasiak J., *Materiały Janiny Bemówny*, Biuletyn Archiwum Państwowej Akademii Nauk 52 (2011).

Olesiński R., Ginalska E., Szarota B., *Najbliższa rodzina generała Józefa Zachariasza Bema i ich potomkowie. Studium oparte na metrykach stanu cywilnego*, Kielce, Świętokrzyskie Towarzystwo Genealogiczne, 2023.

Stegner T., *W cieniu mistrza. Kobiety aktywne politycznie w otoczeniu Aleksandra Świętochowskiego na przełomie XIX i XX wieku* [w:] *Drogi kobiet do polityki (na przestrzeni XVIII–XXI wieku)*, red. T. Kulak, M. Dajnowicz, Wrocław, Komisja Historii Kobiet Komitetu Nauk Historycznych PAN, 2016, s. 129-146.

Zawiszewska A., *Polskie Stowarzyszenie Równouprawnienia Kobiet (1907–1914) w świetle relacji autobiograficznych, prasy kobiecej i historiografii feministycznej*, „Wielogłos. Pismo Wydziału Polonistyki UJ” 2022, 44, s. 35-66.